

FULL INFORMATIU

SOCIETAT CATALANA D'EGIPTOLOGIA

Afluent del Nilus - Número 4 / 1997

NOTÍCIES D'EGIPTE

Siwa

Les controvertides excavacions als afores de l'oasi de Siwa, dirigides per la Sra. Liana Souvaltzi, han estat suspeses pel Consell Suprem d'Antiguitats egípcies.

Souvaltzi va fou qui descobrí la suposada tomba d'Alexandre el Gran. La troballa fou acceptada per uns i refusada per altres estudiosos. La suspensió del permís d'excavació fou deguda a les moltes irregularitats comeses per la excavadora grega. (*Agència Reuter: El Caire*).

El Caire

Al Museu Mahmoud Khalil s'obrirà una nova sala de més de 500 m², per exposar-hi nombrosos retrats de les mòmies d'El Fayum d'època greco-romana. Al Museu M. Khalil s'hi conserva una important col·lecció de pintures d'artistes europeus dels segles XIX i XX de la nostra era.

Saqqara

La missió egipcio-polonesa de la Universitat de Varsòvia i el Consell Suprem d'Antiguitats egípcies (SCA) dirigida, per Karol Mysliwiec, actualment està treballant a l'oest de la piràmide del rei Djoser a Saqqara. S'ha descobert una estructura que data de la II dinastia, que sembla formar part dels murs del pati d'una tomba. Relacionats amb aquests murs s'han localitzat indicis de focs amb nombroses restes ossies, que podrien estar relacionades amb el culte funerari i els sacrificis alimentaris rituals dedicats als difunts.

Pels voltants de l'àrea s'han exhummant també algunes plaquetes de ceràmica blava, similars a les que es troben en les cambres subterrànies del Complex de Djoser, així com també nombroses

restes de gerres de ceràmica pertanyents a les primeres dinasties.

Abidos

L'equip de l'Institut Alemany d'Arqueologia d'El Caire (DAI) està actualment treballant en la zona central de la necròpoli d'Abidos anomenada Umm el-Gaab, s'excava en el complex del rei Khasekhemuy (dinastia II) i es restaura la tomba del rei Den, on s'hi han trobat restes de ceràmica i impressions de segells de fang, quaranta dels quals porten el nom del rei Djoser. Una mica més a l'oest, en la zona del cementiri pre-dinàstic (*cementiri U*), s'han trobat nombroses tombes de l'època de Naqada I i II. També s'ha descobert una gerra de ceràmica pintada amb color blanc, on sembla que hi hagi una vista "topogràfica" de la Vall del Nil vorejada d'una carena de muntanyes. Entre les troballes hi ha vàries figures d'ivori i empremtes fetes sobre fang amb segells cilíndrics, alguns amb el nom del rei Narmer amb dates que semblen referir-se a la seva victòria sobre el Delta.

Vall dels Reis

L'Institut d'Egiptologia Tebana del Museu del Louvre, està treballant des de l'any 1991 en la neteja, consolidació, restauració i estudi de la tomba de Ramesses II a la Vall dels Reis (KV 7). Aquesta tomba situada a l'entrada de la vall, ha sofert una lenta però molt important degradació per les pluges torrencials que durant segles han afectat aquesta zona.

La construcció de la tomba de Ramesses II es creu que no va durar més de 10 o 12 anys i que va ser començada abans que acabés el seu segon any de regnat. Això es basa en la forma emprada per escriure el seu nom

de coronació. La forma curta *Usermaatre* s'utilitza durant els dos primers anys de regnat. Després fa servir la forma llarga *Usermaatre Setepenre*.

Londres

Ancient Faces. Mummy Portraits from Roman Egypt (Rostres antics. Retrats de mòmies de l'Egipte romà). Aquest és el nom de l'exposició organitzada pel Museu Britànic (BM) i la Fundació Memmo, que romandrà oberta del 14 de març fins el 20 de juliol d'enguany (el dia 5 de maig estarà tancada).

La mostra consta d'uns 200 retrats de mòmies realitzats entre els segles I i III d.C. Són pintats sobre fusta, sudaris de lli, cartronatges enguixats i tapes de taüts, i procedeixen dels fons del propi Museu Britànic i d'altres museus d'Europa i Amèrica. Els retrats són originaris de diversos llocs d'Egipte: Hawara i er-Rubayat en el-Faiyum, Saqqara, Oxirrhinc, el-Hibeh, Antinoopolis i Tebes.

Retrat de mòmia d'una dona, procedent de les excavacions que va fer Flinders Petrie a Hawara. Any de datació 160-180 d.C. (Petrie Museum, Londres).

FULL INFORMATIU

Coordinació: Maite Mascort i Jaume Vivó

Disseny i Maquetació: Jaume Vivó

COL·LABORACIONS DELS SOCIS

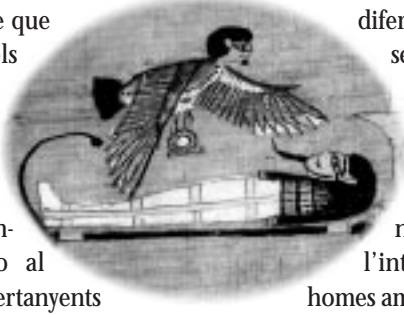
El Llibre dels Morts

El fet indiscutible que la religió dels antics egipcis, en el seu conjunt, ens sembli inabastable i estranya, no ha d'atribuir-se a simples distàncies cronològiques o al fruit de mentalitats pertanyents

a diferents occidents, sinó més aviat al mateix fet que les religions, en general, tenen un discurs no sempre tangible i real, ja que, en definitiva, les litúrgies no són altra cosa que elaborats codis per comunicar-se amb Déu.

La religió de l'Antic Egipte no era, en aquest aspecte, una excepció, sinó més aviat tot el contrari. Independentment de donar respostes a l'aspiració humana de que la vida no és un punt aïllat i definitiu, els condicionants de l'entorn del país del Nil obligaven a una rígida unitat (perduda i reconquerida diverses vegades) perquè l'estat subsistís sense caure en el desmembrament de grups aïllats. Aquesta unitat fou precisament l'origen de la seva brillant civilització.

La forma totemicoanimalística venerada per aquestes agrupacions va ser l'origen del variat panteó egipci que, mantenint les creences inicials, les va unificar sota un denominador comú superior a totes elles. És així com neix el culte al sol i la seva representació zoomòrfica, representada pel falcó pelegrí, déu a qui els egipcis anomenaven Horus i que, com a déu del cel, s'integra en el cosmos sota la forma de Re Harajti; és a dir, Horus a l'horitzó. És a partir d'aquestes idees sincrètiques que els

diferents déus se superposen, mantenint-se clares jerarquies dictades, principalment, pels clergats Memfita i Heliopolità. Es feia necessari representar l'interlocutor únic dels homes amb els déus, i és així com

neix la figura del rei o faraó, cabdill vencedor en la guerra i unificador de les Dues Terres (el Baix i l'Antic Egipte), títol que correspon, en la història, al llegendari Narmer-Menes i que obre la primera dinastia de la civilització tres vegades mil·lenària que després del seu declivi va alimentar les següents civilitzacions grega i romana.

Malgrat el desenvolupament inicial de la religió i, potser també, degut a ella, l'egipci mitjà, home incult i no lletrat, s'accontentava honorant els seus principals déus o al seu patró provincial, incapaç d'entendre la resta de complicades fórmules teològiques, però també estava perfectament planificat que determinats coneixements fossin només patrimoni de la privilegiada casta sacerdotal que, en definitiva, no era més que una ascensió jeràrquica de coneixements i poder.

A l'Imperi Antic, la tomba del faraó adopta forma de piràmide, una escala evolucionada per la qual l'ànima del rei puja al cel per acomodar-se a la barca de Re (el sol), que recorre la volta celeste per tota l'eternitat. O, dit d'una altra manera, l'ànima del faraó s'eleva amb un falcó per buscar la llum màxima, tal com expressen els Textos magicoreligio-

sos de les Piràmides a partir de la V dinastia, que són l'origen de les fórmules i perills a vèncer pel rei en la seva ascensió i que, posteriorment, un cop aconseguit el que els egipcians anomenen democratització de la mort, és a dir, quan els simples mortals assimilats al déu funerari per excel·lència, Osiris, tenen ple dret a la vida d'ultratomba, constituïran veritables vademècums recordatoris de les fórmules que ha de recitar el difunt per poder abastar l'eterna benaurança.

Aquest procés, que arriba als últims temps de la civilització, pateix canvis de forma en diferents etapes. Durant l'Imperi Mig es generalitza el seu ús entre tots els estaments de la població i els textos s'inscriuen a l'interior i a les tapes dels sarcòfags de fusta, rebent, en època moderna, el nom de Textos dels Sarcòfags, per convertir-se en rotlles de papir a partir de l'Imperi Nou anomenant-se Llibre dels Morts, nom donat pels àrabs a partir del segle XIX.

El Llibre dels Morts recull una sèrie de fórmules per sortir al dia, reflectint la saviesa i les creences dels antics egipcis. Com ja hem dit, és una obra de complexes elucubracions teològiques que es remunten, moltes d'elles, als albs de la civilització.

Els textos es copiaven a les Cases de la Vida i, en generalitzar-se el seu ús, es convertí en un veritable negoci. Els escribes els tenien escrits i decorats amb diversos passatges on només faltava inscriure-hi el nom del difunt. De vegades eren fets per encàrrec per a un client important que escollia els passatges o capítols segons les seves preferències. A nosaltres ha arribat una gran quantitat d'exemplars, alguns d'ells veritables obres d'art, decorats amb figures d'una viva policromia acompanyant o il·lustrant el text de les diverses fórmules, descrivint un món màgic i fantàstic amb representacions de déus, genis funeraris, animals mítics i éssers monstruosos, a la vegada que ens ensenyen la vida quotidiana del difunt, els seus amics, servents i familiars i les seves ocupacions diàries (ex. Papir d'Ani, Hunefer, etc. d.

Capitol 125. Anubis acompanya a Hunefer a pesar el seu cor. Papir procedent de Memfis (?), dinastia XIX (British Museum, 9901).

Capítol 23. Ritual de la obertura de la boca davant la mòmia de Hunefer. Papir procedent de Memfis (?), dinastia XIX (British Museum, 9901).

Capítol 133. Nebseny adorant a Re. Papir procedent de Memfis, dinastia XVIII (British Museum, 9900).

XIX), i altres de pitjor qualitat, fins i tot amb impressionants faltes d'ortografia, la qual cosa demostra que, moltes vegades, els escriptors no entenen el text representat.

Com veiem, no es tracta d'un llibre com a tal, ja que els antics egipcis no tenien un llibre sagrat com la Bíblia o el Corà on hi hagués representat o explicat tot el coneixement de la seva religió, ni un ritual funerari, com es va denominar al segle passat, és un vademècum de fórmules per obtenir una fi molt definida: El Més Enllà.

De la dinastia XXVI, època Saïta, ens ha arribat la versió definitiva, que constava de CLXV capítols i l'esquema dels qual és el següent:

1- El títol, que fa referència al que es pot obtenir si es recita la fórmula.

2- El text pròpiament dit, encara que, de vegades, no té relació exacta amb el títol.

3- La rúbrica, escrita, sovint, amb tinta vermella, d'aquí el seu nom, que indicava com utilitzar la fórmula.

Els textos començaven sempre amb la següent fórmula: paraules que ha de dir... i a continuació el nom del difunt i el seu protocol. Sempre era tractat com Osiris, déu dels morts, i es finalitzava amb l'apel·latiu de justificat, que eren els que havien superat el judici de la seva ànima i havien aconseguit la vida eterna.

El text està escrit en línies verticals, imitant els gravats de les parets de les tombes o dels sarcòfags, i normalment es col·locava entre l'embenat de les mòmies després de ser recitat pel sacerdot lector que acompanyava el seguici fúnebre fins l'altra banda (és a dir, occident, el lloc on es pon el sol, la zona de necròpoli) seguit pels familiars i amics del difunt.

Examinant detingudament el contingut del Llibre dels Morts podem observar subfuncions concretes que podrien agrupar-se en grans temes:

- Les pregàries que es recitaven durant la cerimònia funerària i el seguici fúnebre fins dipositar el difunt dins la seva tomba.

- L'exorcisme amb els seus conjurs i sortilegis per a superar les proves.

- L'encantament amb les cerimònies que es practicaven per a despertar el difunt i la seva sortida del món subterrani.

- La vida d'ultratomba amb una descripció exacta i minuciosa.

- La glorificació de l'ànima que, sobre la barca de Re, travessava el cel, visitava els llocs sagrats d'Egipte i compareixia davant d'Osiris, déu dels morts. Aquest és el document culminant de l'obra i el tenim representat en tots els papirs al capítol CXXXV. És la famosa escena denominada Psicostasia, o pes de l'ànima, en què el difunt ha de sotmetre's a un judici davant d'un tribunal presidit per Osiris. En el centre de l'escena el déu Anubis col·loca una balança amb el cor del difunt a un dels plats i, a l'altre, la ploma representativa de la deessa Maat, la justícia, la veritat i l'equilibri. El déu Thot, inventor de l'escriptura, presenta el resultat al difunt i l'enregistra. El difunt, en aquest moment, recita una confessió negativa en els termes següents: ".....Heus-me aquí! Jo us conec, Senyors de Veritat i Justícia!Jo no he fet mal als homes. Jo no he oprimit el meu proïsme. Jo no he estat mentider enlloc de verídica. Jo no he sabut de traïcions. Jo no he estat malvat... Jo no he estat causa de fam. Jo no he provocat llàgrimes. Jo no he assassinat ni he manat matar a traïció..."

Si la sentència és adversa al mort, un

terrible monstre híbrid devora el seu cor. Si, pel contrari, és justificat, passarà a gaudir de l'eternitat als camps de l'Illu, que són els Camps Elisis dels clàssics.

La constant preocupació que van sentir els egipcis per preservar les seves pertinences al Més Enllà s'extenia a tot allò que pogués ser necessari per al Ka i, lògicament, els exemplars del Llibre dels Morts no escapaven a la norma. En conseqüència, i per a garantir la seva permanència, fou freqüent, a partir de l'Imperi Nou, la decoració de la tomba amb escenes escollides del Llibre de l'Am Duat (del que hi ha al món subterrani), o bé una altra variant anomenada Llibre de les Portes, que reproduïx les dificultats a vèncer durant les dotze hores nocturnes.

L'exponent màxim de transposició literària en l'arquitectura funerària és la tomba del faraó Tutmosis III, que no només arrodoneix les arestes de les parets pintades de color groc pàl·lid per a què s'assemblin a un rotlle de papir desplegat, sinó que reproduïx, a gran escala, els dibuixos esquemàtics propis dels escribes de la Casa de la Vida i amb els caràcters típics dels papirs funeraris; és a dir, en lletra cursiva hieràtica, trencant amb la tradició, fins llavors rígida, d'utilitzar en les tombes la sagrada escriptura jeroglífica.

En qualsevol cas, encara estem lluny de desfer tots els misteris teològics que guarden aquests preciosos manuscrits, una de les incògnites pendents de l'egiptologia que potser mai arribem a descobrir i, mentre això passa, Egipte serà una font atractiva de suposicions i l'encant de la ciència egiptològica seguirà atrapat als estudiosos del futur.

COL·LABORACIONS DELS SOCIS

A Propósito de la Fiesta Sed

Introducción:

Al finales del mes de Enero y a lo largo del mes de Febrero de este año, tuve la oportunidad de asistir al interesante curso "C" -promovido por la Societat Catalana d'Egiptologia, impartido por nuestro consocio el Sr. Salvador Costa- cuya temática estuvo referida al Festival Sed y el templo de millones de años. A propósito de la Fiesta Sed, quisiera aprovechar la oportunidad que me brinda nuestro Full Informatiu para contribuir con la traducción de un texto que pienso puede resultar pertinente al hilo de lo expuesto en dicho curso.

Se trata de un fragmento del denominado papiro Harris I, uno de los documentos más extensos y notables de la civilización faraónica. Está fechado a la muerte de Rameses III y fue realizado en escritura hierática¹. El texto consta de 117 columnas de jeroglíficos con unas 12 ó 13 líneas cada una, siendo hallado junto a otros cuatro en una tumba privada de Deir el-Medina en 1855. Recibe el nombre de A.C. Harris de Alejandría, que fue quien lo compró. Compilado al parecer por Rameses IV, dicho papiro refiere una lista de las buenas obras realizadas por su padre Rameses III: festivales anuales, donaciones, campañas militares. Consta de 6 secciones principales; las tres primeras están dedicadas a los templos de Amón en Tebas, de Re en Heliópolis y de Ptah en Menfis; la cuarta a otros templos de Egipto; la quinta al resumen de dichos templos y, por último, la sexta -también denominada sección histórica- en la que se refieren las más importantes campañas militares del faraón Rameses III. En definitiva, se trataría de un balance de Egipto durante el reinado de dicho faraón.

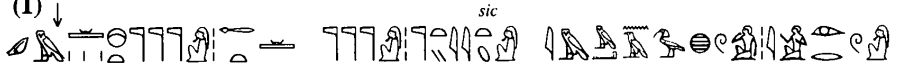
Estaba en el propósito inicial enterrar este importante documento en la tumba de Rameses III. Ello ahonda aún más en el misterio de saber cómo pudo haber llegado desde la tumba KV11 hasta una tumba privada en Deir el-Medina. Ojalá algún día se resuelva el enigma.

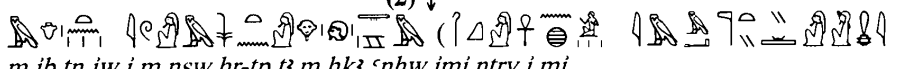
El fragmento que aquí introducimos actuaría a modo de instancia dirigida a los dioses que conformaban la Enéada² por parte del rey muerto Rameses III. Así, tras presentarse como soberano de Egipto, dicho monarca solicita compartir los privilegios de un dios. Más tarde, las referencias se cen-

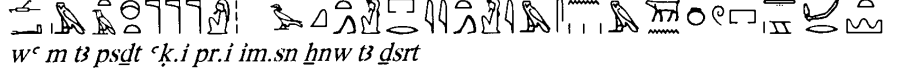
tran en su hijo. En un monólogo que podemos calificar de entrañable, el rey solicita le sea concedido a su heredero un largo reinado, así como poder celebrar su fiesta Sed. Despojado de todo el protocolo, el discurso deviene una emotiva interpelación de un padre en favor de su hijo.

Compuesta en lengua neo-egipcia, dicha fuente se presenta con un estilo directo e impecable. El uso reiterativo de imperativos y formas enfáticas hacen

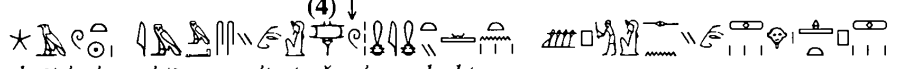
Texto jeroglífico y transcripción fonética

(1) ↓ ^{sic}
sdm psdt ʿst ntrw ntryt imi n3 ʒhw i-ir.i

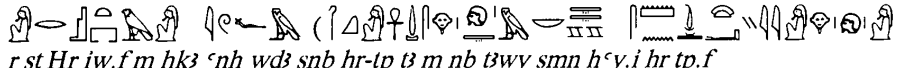
 (2) ↓
m ib.tn iw.i m nsw hr-tp ʒ m hʒ3 ʿnhw imi ntry.i mi

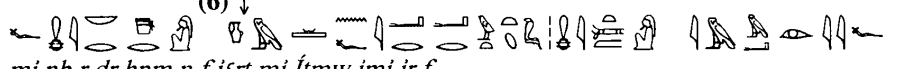

wʿ m ʒ psdt ʿk.i pr.i im.sn hnw ʒ dsrt

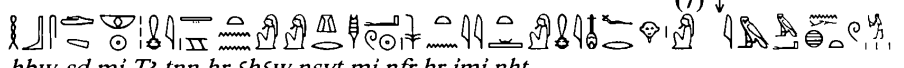
(3) ↓ ^{sic}
ssm.i iw.i hnʿ.tn m-bʒh Rʿ gmh.i stwt itn.f hr-tp

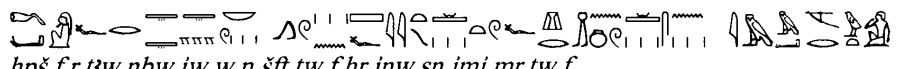
 (4) ↓
dwʒt imi ssy.i ʒw m-mity.tn šsp.i snw hr htpw

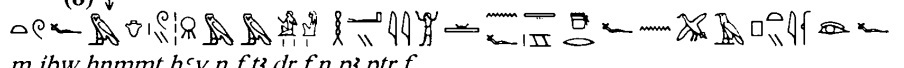
 (5) ↓
m-bʒh Wsir imi rš ib.i sdm i-dd.i smn sʒ m nsw

r st Hr iw.f m hʒ3 ʿnh wʒʒ snb hr-tp ʒ m nb ʒwy smn hʿy.i hr tp.f

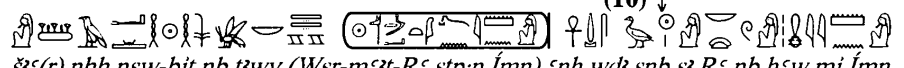
 (6) ↓
mi nb r dr hnm n.f iʿrt mi Ítmw imi ir.f

 (7) ↓
hbw-sd mi Tʒ-ʒnn hr ʿhʿw nsyt mi nfr hr imi nhʒ

hpš.f r ʒw nbw iw.w n šft.tw.f hr inw.sn imi mr.tw.f

(8) ↓
m ibw hnmmt hʿy n.f ʒ dr.f n pʒ ptr.f

 (9) ↓
imi n.f Kmt r ʒwt ib.s hry ihhyw dmd hr ʒbwty.f

 (10) ↓
šʒʿ(r) nhh nsw-bit nb ʒwy (Wsr-mʿʒt-Rʿ stp-n Ímn) ʿnh wʒʒ snb sʒ Rʿ nb hʿw mi Ímn

(Rʿmss hʒ3 mʒʿt mry Ímn) ʿnh wʒʒ snb

que el texto adquiriera gran fuerza en cada una de sus exhortaciones. Asimismo, a través de su estructura podemos entrever algunos de los acontecimientos más importantes que configuraban el ascenso al trono de un rey de Egipto. La transformación del soberano difunto en Osiris y la del reinante en Horus enlaza el ciclo eterno e inmutable del cosmos con el que había de ser garante de su equilibrio, el faraón.

PAPIRO HARRIS I 66 B, 1-10

Bibliografía:

Publicación del texto jeroglífico del papiro completo a cargo de W. Erichsen, *Papyrus Harris I, Hieroglyphische Transkription*, Bruxelles, 1933.

Una traducción reciente del mismo en P. Grandet, *Le Papyrus Harris I*, BiEtud, 109, 2 vols., Le Caire, 1994.

Abreviaturas utilizadas:

BiEtud = Bibliothèque d'Étude. Institut français d'archéologie Orientale, Le Caire.

OBO = Orbis biblicus et orientalis, Freiburg.

Pyr. = R.O. Faulkner, *The Ancient Egyptian Pyramid Texts*, Warsminster, 1969.

Traducción:

(1) Escuchad dioses de la Gran Enéada, ¡oh! dioses y diosas, permitid² que las plegarias que yo hago (obren) en vuestros corazones.

Yo fui el rey⁴ sobre la tierra, (2) el gobernante de los vivos. Haced que sea divino como uno que está en la Enéada, que entre y salga con ellos del interior de la Tierra Sagrada⁵, (3) que yo conduzca⁶ junto a vosotros frente a Re, que yo alcance a ver los rayos de su disco al alba. Permitid que huela (4) el aire igual que vosotros, que reciba ofrenda⁷ tras ofrenda ante Osiris. Haced que mi corazón se alegre.

Oid⁸ lo que digo:

(5) Estableced a mi hijo como rey en el trono de Horus y que él sea el soberano sobre la tierra, como Señor de las Dos Tierras⁹. Poned la corona en su cabeza como Señor del Universo¹⁰. (6) Investidle el *uraeus* como Atum¹¹. Permitid que él realice Fiestas *Sed* como Tatenen¹² durante un período de reinado igual al de "hermoso rostro"¹³.

(7) Disponed que su fuerte brazo se extienda hacia todas las tierras¹⁴ y que ellas vayan a mostrarle¹⁵ respeto con sus tributos. Haced que se le ame¹⁶ (8) en los corazones de la gente y se alegre por él toda la tierra con su mirada. Otorgad a él todo Egipto, y que su corazón (*se refiere al corazón de Egipto*) se (9) regocije estando unido bajo sus sandalias¹⁷ por toda la eternidad¹⁸. El rey del Alto y Bajo Egipto *Usermaat-Re Setenpen Amón*¹⁹, que esté Vivo, Próspero y Fuerte, (10) hijo de Re, Señor de apariciones como Amón, Rameses (IV), que gobierna *maat*²⁰, amado de Amón, que esté Vivo, Próspero y Fuerte.

LUCAS BAQUÉ MANZANO
Soci núm. 237

Notas:

1 Para la presente traducción se ha utilizado la publicación hecha por W. Erichsen, *Papyrus Harris I, Hieroglyphische Transkription*, Bruxelles, 1933.

2 "Enéada" es el término por el que se denominaba la totalidad de dioses de un lugar. La más antigua podría haber sido la formada por los nueve dioses cosmogónicos de Heliópolis: **Atum** al frente, seguido de sus hijos **Shu** (el aire), **Tfenis** (la humedad) y sus nietos **Gueb** (la tierra) y **Nut** (el cielo), finalmente de estos últimos, las dos parejas **Osiris, Isis** y **Set, Neftis**. Sobre los distintos sistemas religiosos del antiguo Egipto puede ser consultado, J. López, *Mitología y Religión del Oriente Antiguo I, Egipto*, Sabadell, 1993.

3 A partir de aquí comienza el uso redunda del Imperativo *im* (verbo *ia* = dar) que rige toda una serie de verbos en forma *im.f* (modo subjuntivo), común en deseos o exhortaciones (Cf. M. Korostovtsev, *Grammaire du neoegyptien*, Moscou, 1972, § 283, pp. 250-251). Para evitar la constante repetición de la misma palabra, preferimos adaptar su contenido semántico aceptando un significado amplio como pueda ser: "permitir" (L.1,3,6), "disponer" (L.7), "hacer" (L.2,4,7), "otorgar" (L.8).

4 El rey Rameses III se dirige a la Enéada pidiendo se le conceda formar parte de la misma (compárese, por ejemplo, el tono del discurso con el de *Pyr* §895, §991). El rey muerto se retira ante su sucesor Rameses IV quien a partir de ahora ocupará el trono como rey vivo, es decir, como Horus. Al respecto, cf. H. Frankfort, *Reyes y Dioses*, Madrid, 1983 (2ª Reimpr.), p. 205.

5 Es decir, la "necrópolis".

6 El rey solicita ser el piloto de la nave de Re.

7 Se trata de dos tipos de ofrendas distintas pero la distinción de matiz se nos escapa. De este modo, resulta *stw Hr Htpw*, ambos nombres en plural y coordinados por la preposición *H* (adición).

8 A partir de aquí el discurso pretende obrar en favor del sucesor al trono.

9 Compárese con Papiro Harris I, 42, 3-4; W. Erichsen, *Papyrus Harris I*, Bruxelles, 1933, p. 47.

10 El epíteto "Señor del Universo" confirma a Rameses IV como legítimo sucesor de la línea dinástica iniciada por Re en el principio de los tiempos. El gobierno del monarca es, por lo tanto, la imagen del gobierno de éste último.

11 Dios demiurgo de la teología heliopolitana más tarde identificado con Re. Volveremos a encontrar aquí la justificación por medio del linaje que entronca con el primer gobierno del creador en los tiempos primordiales.

12 "La Colina Primigenia" o "la Tierra Emergida", cf. n. 13 (sobre Tatenen, cf., H.A. Schlögl, *Der Gott Tatenen*, OBO, 29, Freiburg, 1980). En este sentido, el rey a través de la Fiesta *Sed* compartirá la misma cualidad esencial de regenerarse que protagonizan los ciclos naturales terrestres.

13 Es decir, tan largo como el del dios Ptah, divinidad primordial en conexión con la "Tierra Emergida" (Ptah-Tatenen) que surgió del Nun (el caos) en el origen de los tiempos. Con estas fórmulas, puestas en boca de Rameses III, se muestra bien patente la enorme trascendencia que supuso la celebración de fiestas *Sed* en la reafirmación del poder temporal del soberano. Un protagonismo que en el caso que nos ocupa a pesar de verse enmarcado en un sentimiento de deseo (recordemos que Rameses IV con tan sólo siete años de reinado (1153-1146) jamás llegaría a celebrar su jubileo) no podemos eludir sino valorar convenientemente. Tal como muy bien ha expresado Salvador Costa (Curset «C») "El rei dins l'ordre còsmic: El Festival *Sed* i el Temple de Milions d'Anys", *Societat Catalana d'Egiptologia 28-1 a 25-2-1997*, véase muy especialmente: dossier p. 18, cuadro n° 31) la figura emblemática de Rameses II (dinastía XIX) con sus 67 años de reinado y la celebración de 14 fiestas *Sed* configuró el modelo ideal de gobierno al que, sin lugar a dudas, aspiraron los monarcas posteriores.

14 *rta nbw*, literalmente: "que su fuerte brazo esté hacia todas las tierras".

15 *st.twf*, forma del verbo en infinitivo con status pronominalis. Al respecto, cf. M. Korostovtsev, *op. cit.*, Moscou, 1972, §230, p. 205.

16 Literalmente: "Haced amar a él en los corazones de la gente...". El verbo *mi* en forma *mi.twf* infinitivo con status pronominalis. Ver nota, 15.

17 Las sandalias son símbolo de la dignidad real, cf. M. Lurker, *Diccionario de dioses y símbolos del Egipto antiguo*, Barcelona, 1991, p. 175.

18 *sa (x) ih*. Literalmente "tan lejos como la eternidad".

19 *Praenomen* de Rameses IV, dinastía XX.

20 El faraón aplica a su nombre el epíteto "gobernante de *maat*", es decir, que asume ser el garante del equilibrio universal.

HEMEROTECA

GENER - ABRIL 1997

National Geographic, vol. 191, n.1, gener, 1997, "EL DELTA DEL NIL EN PERILL" per Peter Theroux. L'autor fa un repàs de l'evolució històrica, demogràfica i econòmica d'aquest país a través d'un viatge pel delta, acompanyat per diversos experts egipcis. La riquesa agrícola d'aquesta terra va fer possible el naixement d'una gran civilització fa més de 7000 anys. En l'actualitat, els canvis mediambientals produïts per la presa d'Assuan, la industrialització descontrolada i la pressió demogràfica porten el delta cap a un futur ben incert.

Fa 150 anys Egipte tenia 5 milions d'acres (2 milions d'hectàrees) de sol agrari per alimentar 5 milions d'habitants. Actualment posseeix 7 milions d'acres (2,8 milions d'hectàrees) cultivats i 60 milions d'habitants. El símbol de la vida dels antics egipcis, "l'ankh", la forma del qual ha suggerit des de sempre diverses simbologies, podria també ser una representació del mapa de l'Egipte habitat (o viu, o fèrtil): la peça vertical seria el Nil i l'horitzontal seria el Caire i les seves extensions habitades de l'est i de l'oest. Finalment, l'anella superior seria el delta. Actualment, el 75% de la població egípcia viu a l'anella de "l'ankh".

Aquest viatge permet l'autor de constatar com les indústries més modernes conviuen amb les comunitats agràries més ancorades en el passat i com aquestes utilitzen encara les mateixes tècniques de pesca i caça que apareixen representades en els frescos i relleus faraònics.

El reportatge va acompanyat de fotografies del fotògraf iranià Reza, de gràfics, de mapes i d'una cronologia.

La Vanguardia, Ciencia y Salud, 8/2/97, "LA TÉCNICA SALVA UNOS FRESCOS EGIPCOS". El 1993 es va descobrir a l'oest de les piràmides de Guiza la tomba d'un sacerdot reial. La sala funerària es trobava totalment tancada. Aquesta circumstància, junt amb les modernes tecnologies utilitzades per a la restauració dels seus frescos, farà possible la conservació de tot el monument, i que se n'e-

viti la degradació, malgrat el seu contacte actual amb l'aire. Aquest treball ha estat dirigit per l'arqueòleg Zahi Hawas.

Avui, 21/3/97, "LUXOR PROJECTA EL MUSEU MÉS GRAN DEL MÓN A L'AIRE LLIURE". La localitat de Gurna, a tocar de la Vall dels Reis i les Reines, és motiu d'una polèmica: les autoritats de Luxor voldrien traslladar les 1580 famílies que hi viuen, per procedir a l'excavació del poblat: "Tenim la convicció que l'evacuació de totes aquestes persones posarà al descobert desenes de tombes que se sumaran a les 17 ja descobertes i que, juntament amb les 420 tombes de les dues valls i el temple, formaran un conjunt únic al món", diu Mohammed Nasr, director de les antiguitats de Gurna. Fa un parell d'anys ja van ser traslladades 400 famílies a causa d'unes riuades. Ara, les que queden es resisteixen a marxar, malgrat que se'ls ofereixen habitatges amb electricitat i aigua corrent a la ciutat de Rawageh: "El nostre pa són els turistes, i nosaltres som els únics capaços de protegir-los dels terroristes islàmics" declara un habitant de Gurna.

El País Semanal, 13/4/97. En la seva secció de propostes "imprescindibles" anuncia la següent exposició a Madrid: "FOTOGRAFÍA, LAS PIRÁMIDES DE GIZEH". El 17 d'abril es va inaugurar a la Sala d'Exposicions del Canal d'Isabel II una exposició que pretén explicar la història

SOCIETAT CATALANA
D'EGIPTOLOGIA

Horari de Secretaria
Carrer Aragó 305 entl.
dilluns i dimarts
de 5,30 a les 8,30 h.

Per qualsevol informació o col·laboració relacionada amb el Full, truqueu al Telèfon: 457 81 20

de la fotografia a partir de més de 100 fotografies de les piràmides, fetes des del s.XIX fins a l'actualitat. El títol de l'exposició és: "LAS TRES GRANDES EGIPCAS".

TV3, Telenotícies Cap de Setmana Migdia, 13/4/97: "TREBALLS DE RESTAURACIÓ DE L'ESFINX DE GIZEH". L'esfinx de Guiza, la monumental escultura del rei Quefrè, de fa quatre mil cinc-cents anys, està a punt de ser completament restaurada. Així ho han anunciat els responsables de la seva conservació, després de deu anys de treballs per tractar d'evitar els danys causats en l'esfinx per la contaminació, els abusos i les anteriors restauracions. El màxim responsable de l'obra, Zahi Hawass, explica la malaltia, pràcticament inguarible, que pateix l'esfinx.

IMMA PANYELLA
Sòcia núm 277

LLIBRERIA MIZAR
LLIBRES D'EGIPTOLOGIA

JOSEP PADRÓ I PARCERISA
NEW EGYPTIAN-TYPE
DOCUMENTS FROM THE
MEDITERRANEAN LITORAL OF
THE IBERIAN PENINSULA
BEFORE THE ROMAN
CONQUEST
PREU: 4.500 PTES.

PETER A. CLAYTON
CRÓNICA DE LOS FARAONES
PREU: 6.900 PTES.

CHRISTIAN JACO
RAMSES. EL HIJO DE LA LUZ
PREU: 2.800 PTES.

CHRISTIAN JACO
RAMSES. EL TEMPLO DE MILLONES
DE AÑOS
PREU: 2.800 PTES.

LISE MANNICHE
EL ARTE EGIPCIO
PREU: 4.900 PTES.

Soliciteu catàlegs a:

Còrsega 203-205 (cantonada Casanova)
08036 Barcelona

Tel/Fax (93) 439 30 29

10%
de descompte pels
membres de la
Societat Catalana
d'Egiptologia